

NIKOLAJ BERDJAJEV, SMISAO POVIJESTI, VERBUM, SPLIT, 2005., 249 STR.

Nikolaj Berdjajev (1874. – 1948.) bio je ruski pravoslavni filozof koji je pripadao školi kršćanskog egzistencijalizma. Njegova filozofija, koja se temelji poglavito na čitanjima ruskog pravoslavlja i egzistencijalnih mislioca poput Dostojevskog, nastoji obraniti tezu čovjekove posebnosti i slobode i očuvati ideju čovjeka i čovječanstva od industrijske alijenacije i modernog nihilizma. Ova knjiga predstavlja pregled primarno povijesti ideja na Zapadu, povijesti ideja slobode i slobodnog čovjeka i nastoji ponuditi uvide i rješenja za nove probleme koji stoje pred modernim čovjekom.

Smisao povijesti knjiga je ruskog filozofa Nikolaja Berdjajeva. Njen izdavač je Verbum i knjiga je izdana u Splitu 2005. godine. Na početku se nalazi Berdjajevljeve *Predgovor* (str. 5.), potom slijedi deset numeriranih poglavlja koji nose srž Berdjajevljeve teme, a zatim i njegovo poglavlje *Prilog: Volja za život i volja za kulturu* (str. 190–205.) dok se na kraju nalazi *Pogovor: Filozofija povijesti Nikolaja A. Berdjajeva* (str. 206–249.) kojeg je napisao Ivan Devčić.

Poglavlje I.: O biti povijesnoga – Značenje predaje (str. 7–24.) bavi se definicijom filozofije povijesti i odnosom prema povijesti tijekom stoljeća. Berdjajev ovdje naglašava kako se povijest ne smije gledati kao hladna i besciljna analiza prošlih činjenica, nego ona treba poslužiti povećanju duhovne svijesti čovjeka. Zatim slijedi *Poglavlje II.: O biti povijesnoga – Metafizičko i povijesno* (str. 24–43.), u kojem Berdjajev postavlja i brani tezu kako se povijest treba proučavati kroz okvir mita i predaje, odnosno kako povijest treba gledati kroz dinamično isprepletanje naravnog i nadnaravnog svijeta, materijalnih činjenica i duhovnih istina.

Poglavlje III.: O nebeskoj povijesti – Bog i čovjek (str. 44–60.) govori o nebeskoj, odnosno nadnaravnoj povijesti koja je metafizička osnova ove znanosti. Berdjajev imenuje kao izvor povijesti dinamični odnos Boga, kako je shvaćen u kršćanskoj tradiciji kao Sveto Trojstvo, i čovjeka u čemu se odnos očituje u borbi nužnosti i slobode. Na prethodno poglavlje nadovezuje se *Poglavlje IV.: O nebeskoj povijesti – Vrijeme i vječnost* (str. 61–80.) gdje se naglašava dinamika vječnog i vremenskog i gdje Berdjajev iznosi važnost dinamike prošloga, sadašnjega i budućega. Berdjajev u ovom poglavlju ponavlja i ustvrđuje kako su početak povijesti predaja i mit i da povijest nema smisla bez uporišta u vječnost, odnosno nadnaravno.

Poglavlje V.: Sudbina židovstva (str. 81–98.) postavlja tezu da s pojavom židovstva dolazi do stvaranja svijesti o povijesnom, jer za razliku od fatalističkog i strogo cikličnog helenističkog svjetonazora, židovstvo donosi svjetonazor u kojemu je čovjek sposoban slobodno djelovati i koji može

sam odrediti svoju sudbinu. Berdjajev u ovom poglavlju pokazuje sve dobre značajke i nepotpunosti židovstva, tvrdeći kako je židovstvo tek ispunjeno osobom nadnaravnog Mesije, odnosno Isusa Krista. Važna tvrdnja ovoga poglavlja je da spoj helenističkoga i židovskoga svjetonazora porađa kršćansku misao.

Poglavlje VI.: Kršćanstvo i povijest (str. 99–116.) razjašnjava dalje tezu po kojoj se o povijesti u punini može govoriti upravo s pojavom kršćanstva. Prema Berdjajevu, s kršćanstvom dolazi pojam ljudske slobode kojega su zapadne filozofije u ovome ili onome obliku naslijedile, donoseći novi dinamizam u kulturnom i civilizacijskom životu Zapada, stvarajući temelje u srednjem vijeku za pojavu humanizma i renesanse.

Poglavlje VII.: Renesansa i humanizam (str. 117–135.) osvrće se na razdoblje renesanse i humanizma, kojeg Berdjajev gleda kao trenutak kada se sva kreativna energija nakupljena u srednjem vijeku konačno oslobodila i stvarala remek-djela, sve u cilju da se dosegne savršenstvo, pothvat koji se najviše očitovao pokušajem obnove antičkih stilova i ideala. Berdjajev u ovom poglavlju tvrdi da neuspjeh u postizanju savršenstva, koji se dogodio u renesansi i humanizmu, dovodi do nezadovoljstva i niza promjena koje će utjecati na moderno doba.

Poglavlje VIII.: Kraj renesanse i humanizma – Uvođenje strojeva (str. 136–153.) govori o novom razdoblju nakon renesanse, kada čovjek uvodi nove strojeve i kada se uspijeva nametnuti nad prirodom. To je za posljedicu imalo atomizaciju ljudskog društva i navezivanje na materijalni svijet, koje ulazi u duboku filozofsku krizu u kojoj društvo traži odgovor u pozitivističkim filozofijama 19. stoljeća.

Na prethodno se poglavlje nadovezuje *Poglavlje IX.: Kraj renesanse i humanizma – Raspad ljudskog lika* (str. 154–169.) u kojem Berdjajev smatra kako krajem 19. stoljeća dolazi do kraha ljudskoga uzleta i vjere u ljudske sposobnosti i kako pred čovječanstvom sada stoji novo razdoblje, u kojem se čovjek mora postupno oslobađati navezanosti na materijalni svijet i obnavljati u slobodi kako bi zadobio novi stvaralački polet.

Poglavlje X.: Naučavanje o progresu i kraj povijesti (str. 170–189.) zaključuje knjigu osudom ideje utopije i neometanoga progressa, smatrajući da se povijest odvija kroz cikluse, iako ima svoju konačnu putanju i svoj cilj. Ono što Berdjajev upravo napada u ovom poglavlju jest ideju ravnog i vječnog uspona i napretka. Berdjajev, dakle, ponavlja i potvrđuje svoje već ranije spomenute teze dinamike vječnoga i vremenskoga, ustvrđujući da je povijest ima svoj konačni cilj i katarzu.

Smisao povijesti primarno je filozofski tekst koji nastoji odgovoriti na osjećaj besmisla i nihilizam koji su postali obilježjem moderne filozofske misli i općenito modernoga svjetonazora. Knjiga donosi zanimljive uvide u glavne povijesne tokove, postavljajući teze koje se ne mogu tek tako zanemariti. Iako se ovdje ne radi o stručnom povijesnom tekstu, vjerujem da će dobro doći svakome povjesničaru da se osvrne na ovaj tekst, kako bi mogao naći odobravanje svoga rada u struci ili kako bi već mogao dalje shvatiti zbog kojih razloga je on povjesničar. Neće možda svima ponuditi odgovore koji traže, ali će sigurno osvijetliti ona nužna pitanja.